

Laudáció

BELLUSI BAROSS LÁSZLÓ
(1865–1938)

Magyar Örökség-díjának átadása alkalmából

Magyar Tudományos Akadémia
Budapest, 2012. szeptember 22.

Tisztelt Elnök Úr, Hölgyeim és Uraim!

Amióta a Magyar Örökség-díj Bírálóbizottságának megtisztelő felkérését megkaptam, hogy hazánk legsikeresebb búzanemesítőjéről, Baross Lászlóról laudációt mondjak, nem tudok kiverni a fejemből egy kopottas fényképet. Az 1925-ben készült fotón egy búzatábla szélén a Növényfajta-minősítő Bizottság tagjai állnak: a bal oldalon a magyarországi növénynevelés ösztönzője Grábner Emil, a jobb oldalon Baross László. Közöttük Székács Elemér, Legány Ödön és Fleischmann Rudolf. Vajon gondolták-e a képen látható agrárszakemberek, hogy egy évtized elteltével munkásságuk – mindenek előtt Baross búzanemesítése révén – gyökeresen átalakítják a magyarországi gabonatermesztést? Én azt hiszem, igen.

Magyarország gabonatermelőinek az Osztrák–Magyar Monarchia biztos felvevőpiacának elvesztése után szembe kellett nézniük azzal a ténnyel, hogy a korábbi évtizedekben leromlott minőségű hazai búza valóságos piaci körülmények között nem versenyképes az Európát elárasztó tengerentúli gabonával.

Lázás munka kezdődött a magyar búza tulajdonságainak javítása érdekében.

A magyar búzanemesítés a két világháború között a világ élvonalába emelkedett és nemzetközi elismerést vívott ki magának. A 20. század első évtizedeiben születtek meg a legelismertebb hazai őszi búzafajták. A siker három kiemelkedő tudású nemesítő munkásságát dicséri: Székács Elemérét, Baross Lászlóét és Fleischmann Rudolfét. Székács a tiszavidéki tájfajtára alapozott – és azt az Alföldről kiszorító – rozsdellenálló búzafajta nemesítést. Az egyedszelekciót mesteri fokon űző Székácsot bizalmasan csak „kalász vadász” néven emlegették. Fleischmann világszínvonalú őszi búza nemesítése az aszályt jól tűrő F 481-es, amely szikes talajon is jó termést ad, ezért nevezték „sziki búzának”.

A vizsgált tengerentúli búzák közül a Kanadában nagy területen vetett Marquis búza különösen jónak bizonyult. Ezt a tavaszi búzát tette a fagygal szemben ellenállóvá, őszi vetésre alkalmassá Baross László. A Marquis búzát az általa a tiszavidéki tájfajtából szelektálással előállított Bánkúti 5-tel keresztezte. Ennek eredményeként születtek meg Baross korán érő őszi búzái, köztük a világhírű Bánkúti 1201-es.

A kanadai Reginában 1933-ban megrendezett búza-világkiállításon a világ legjobb búzájának a Bánkúti 1201-et minősítették. Ennek a kiváló tulajdonságokkal bíró búzafajtának a nemesítője és névadója Baross László volt. A díjazott magyar őszi búza és nemesítője nagy utat járt be a nemzetközi elismerésig.

Baross László felvidéki középbirtokos nemesi családban született Felsőzsemberén 1865. október 16-án. Elemi- és középiskolai tanulmányait Körmöcbányán és Nagyszombatban

folytatta. A növénytermesztéssel kapcsolatos ismereteket az óvári m. kir. gazdasági akadémia nagyhírű professzorától, Cserhádi Sándortól tanulta. Az akadémia elvégzése után 1887-ben József főherceg alcúti uradalmában helyezkedett el. 1895-ben a főherceg bánkúti uradalmának intézője, azután jószágfelügyelője lett. Nevéhez fűződik az ún. Baross-féle talajművelési rendszer kidolgozása, amely különös figyelmet fordít a csapadékkal való gazdálkodásra.

Növénynemesítőként kezdetben a kukoricával foglalkozott. Közkeletűen „bánkúti nemesített kukorica”-nak nevezett fajtáit a parasztgazdaságokban is szívesen vetették, mert korán érett és jól morzsolható volt. Ráadásul a kukorica gyorsabb betakarítása több időt hagyott az őszi vetés elvégzésére. Tevékenységét az Országos Magyar Gazdasági Egyesület I. országos kukorica-kiállításán nagydíjjal ismerték el 1914-ben. Baross foglalkozott az árpa, a zab, a cirok, a dohány, a cukor- és a takarmányrépa nemesítésével is, de átütő sikert búzanemesítőként aratott. Figyelme a 20. század első éveiben fordult a búza felé. Elsősorban a minőség javítására törekedett, ehhez társult a megfelelő termő- és alkalmazkodóképesség elérésének igénye. Baross búzafajtái sikerének záloga éppen a kiváló minőség – a magas sikértartalom és sütőipari érték – lett.

Baross növénynemesítő munkásságának nagy eredménye, hogy fajtái a köztermesztésbe kerültek. Ebben jelentős szerepet vállalt a Földművelésügyi Minisztérium, amely támogatta a hazai vetőmagtermelést. Baross három búzafajtája (Bánkúti 1014, 1201 és 1205) kapta meg az „államilag törzskönyvezett” minősítést. A szaktárca által a búza minőségi javítását célzó 1931-ben indított vetőmagakcióban az állam több mint 1 millió mázsa nemesített vetőmagot osztott szét. Így 1938-ra a vetésterület 70%-án, mintegy 2 millió kat. holdon már nemesített búzát termeltek. Baross fajtái lettek a meghatározóak: a kiosztott vetőmagnak a Bánkúti 1201 tette ki a 94%-át. Búzái évtizedekig a köztermesztésben maradtak. Búzáföldjeink közel 60%-án bánkúti búza ringott még az 1950-es évek végén is.

Milyen ember volt Baross László? Kortársai nagy munkabírási, kitartó, szigorú, rendszerető, véleménye mellett kiálló embernek ismerték. Egyszerűen élt. Szerény ember volt, aki az általa nemesített kukorica- vagy búzafajtákat sem magáról, hanem arról a helyről nevezte el, ahol dolgozott: Bánkútról. Búzanemesítőként elért világraszóló sikere ellenére sem kereste a nyilvánosságot. Az agrárszakmai közéletben csak visszafogottan vállalt szerepet: tagja volt az OMGE igazgatóválasztmányának és társelnöke az egyesület növénynemesítő bizottságának. Életében gazdasági főtanácsosi címmel és a II. osztályú Magyar Érdemkereszttel tüntették ki. Munkásságát elismerésben részesítette a Magyar Tudományos Akadémia.

Munka közben, 1938. június 3-án Bánkút-pusztán érte a halál. Temetésén ott volt József főherceg is, és beszédet mondott a „magyar búzacsata” hősről Purgly Emil egykori földművelésügyi miniszter, az OMGE alelnöke. Egyszerű, fekete obeliszkkel jelölt sírja a Medgyesegyházához tartozó bánkúti sírkertben található.

A Magyar Tudományos Akadémia Martonvásári Mezőgazdasági Kutatóintézetének munkatársai biokémiai, fehérjekémiai és molekuláris biológiai vizsgálatokkal elkülönítették a Bánkúti 1201-es búzafajta kiváló minőségét biztosító génjét. Ez lehetőséget teremt arra, hogy jó tulajdonságai átvihetők legyenek az új búzafajtákba. A Bánkúti 1201 magyar minőségi etalonnak számít.

Dr. Estók János történész